

MEMORIILE PROFESORULUI NAE DUMITRESCU

FLORENTINA COJOCARU*

Din elita dascălilor care și-au desfășurat activitatea în Pitești, la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX, face parte și Nicolae Dumitrescu, cunoscut bine în urbe sub numele Nae Dumitrescu: profesor de geografie la Liceul „I. C. Brătianu”, director al acestui așezământ, primar al orașului Pitești în perioada 1907-1911, senator, fost membru în consiliul de administrație și apoi prezident al Băncii Românești din Pitești, membru în consiliul de administrație și apoi președinte al Societății „Electrica-Pitești”, membru fondator al Ateneului popular „Ionescu-Gion”, autor de manuale școlare de geografie.

S-a născut la 15 septembrie 1857, în localitatea Răceni-Muscel, din părinți „țărani înstăriți, având titluri de boierie-postelnici, date de stăpânirea de atunci, bucurându-se de oarecare drepturi față de ceilalți săteni”¹.

A făcut parte dintr-o familie numeroasă, afiliată cu timpul unor cunoscute familii muscelene.

Bunicul patern, Ion Grossu Dumitrescu a avut cinci copii: Maria - căsătorită cu Ion Vișoiu din Vișoi, Ioana - căsătorită cu preotul Poinăreanu din Poinărei-Muscel, Ecaterina - căsătorită cu Iosif Luca din Vișoi, Gheorghe - căsătorit cu Maria Cornățeanu, sora preotului Ion Cornățeanu din localitate, iar după moartea acesteia, cu văduva Isbășescu din Albești-Muscel și ultimul, Nicolae.

Nae Dumitrescu a fost penultimul copil din cei 7 realizați de Gheorghe Ion Dumitrescu și Maria Cornățeanu.

Rămas orfan la vârsta de 8 ani, și-a început cursurile primare la școala din sat, iar după un an a fost transferat la Școala nr. 1 din Câmpulung-Muscel, avându-l printre dascăli și pe Dimitrie Scurei, fostul coleg de clasă întâi al marelui Mihai Eminescu.

După absolvirea celor 4 clase în Câmpulung, urmând povața lui Bucur Spirescu din Mățău și a lui Costache Nicolau, prefectul Muscelului, Nae Dumitrescu se înscrie în anul 1870 la examenul de bursă pentru Liceul „Matei Basarab” din București, pe care l-a promovat cu succes, absolvindu-l după 7 ani.

Trecând prin greutăți financiare mari, tatăl său pierzând o mulțime de bani și vite cu judecățile pe care le-a avut, Nae Dumitrescu ocupă la început o mică slujbă la Ministerul Instrucțiunii, apoi, reușește la concursul de profesor pentru Gimnaziul din

* Muzeul Județean Argeș

¹ Nae Dumitrescu, *Din firul vieții mele*, manuscris, Muzeul Județean Argeș inv. 6374, p. 1

Brăila unde a profesat un an, se transferă la Bacău și de aici, în anul 1881, la Gimnaziul din Pitești.

În toamna anului 1890, Nae Dumitrescu pleacă la Paris pentru aprofundarea studiilor de geografie, obținând cu succes diploma de licențiat al Secției generale de economie politică, istorie-geografie și diplomatie a Universității Sorbona.

Reîntors de la Paris, și-a reluat activitatea de profesor numai la catedra de geografie, limba elină pe care a predat-o înainte de plecare, fiind preluată de profesorul titular Nicolae Alexandrescu.

Alături de unele obiecte și documente care i-au aparținut, în colecțiile Muzeului Județean Argeș se află și un manuscris intitulat „Din firul vieții mele”, semnat Nae Dumitrescu - 2 septembrie 1944, redactat deci, la vârsta senectuții, când împlinise venerabila vârstă de 87 de ani.

Ultima însemnare din registru, fără să fie legată de conținutul manuscrisului, este o ciornă a unei cereri din anul 1945 adresată prefectului, în care se spune: „Casa mea din Bulevardul Ferdinand 33, fiind rechiziționată pentru nevoile armatei sovietice, după cum rezultă din certificatul Poliției, am onoarea a vă ruga să binevoiți a mi se plăti chiria cuvenită pe durata rechiziției, începând de la 8 septembrie 1945, la apartamentul ocupat de D-l Maior Boris Ermolenco și compus din: salon, birou, sufragerie plus verandă, acces baie și bucătărie, cu mobila respectivă și așternuturi de pat”.

Manuscrisul impresionează prin coerență cronologică, redând atmosfera citadină piteșteană a sfârșitului de secol XIX și începutul secolului XX, autorul fiind implicat direct în viața publică în problemele importante ale învățământului, culturii, administrației și în viața cotidiană, desigur, păstrând nota de subiectivism proprie acestui gen de document.

În memoriile sale sunt adunate informații de un interes deosebit. Aici se perindă o serie întreagă de personalități istorice pe care le-a cunoscut, aproape întreaga elită intelectuală a orașului și județului, de care s-a apropiat în cei 47 de ani desfășurați la catedră sau în funcțiile pe care le-a deținut. Găsim de asemenea, referiri și judecăți cu și fără patimă asupra autorităților: prefectilor și primarilor, medicilor, procurorilor, funcționarilor publici și a oamenilor de rând.

Pe când era elev în clasa a IV-a Nae Dumitrescu a avut prilejul să-l cunoască pe Ion Ghica. Momentul întâlnirii este relatat astfel: „tatăl meu m-a luat cu poștalionul fiindcă pe atunci nu exista cale ferată, la Bărăgan pe Ialomița, unde avea în arendă o moșie de 200 pogoane de la Ion Ghica. Mergând la Ghergani a oprit caii și am mers împreună la casa lui Ion Ghica și văzându-mă, m-a întrebat câte clase am făcut, îndemnându-mă a învăța mai departe la liceu. Cu tatăl meu care-i era prieten, a avut o convorbire mai lungă din care am reținut că el stăruia să procopsească pe tatăl meu, vânzându-i moșia ce o avea în arendă cu prețul de 500 galbeni și-i zicea mereu: „dragă Gheorghe vinde din vite că ai destule și cumpără moșia că ai copii. Tatăl meu nu a ascultat, iar moșia în scurtă vreme a fost cumpărată de generalul Maicanu. Ajungând la moșie, am văzut că acolo era mare bogăție: turme de oi, herghelii de cai, cirezi de vite, arături pline cu grâne, mei, pepeni etc. Din pepeni m-am îmbolnăvit de friguri și m-am adus acasă”².

² Ibidem p. 2

Evenimentele de la 1877 au produs o înrăurire deosebită asupra tânărului elev al Liceului „Matei Basarab“, amintirea lor fiind consemnată în memorii: „În internat când eram în cursul superior am avut ocazia să văd Garda imperială rusă care trecea spre Plevna în 76-77.

Atunci când a căzut Plevna, noi cei din cursul superior am ieșit din internat și împreună cu universitarii și toate școlile superioare, însoțiți de multe muzici militare am făcut o mare manifestație cu torțe la Palat, împăratului Alexandru II care se întorsese de la război și trăsesse la Palatul regal unde se afla numai regina Elisabeta. Acolo muzicile au început să cânte iar noi care umpleam întreaga curte a Palatului, am început: în cor să strigăm, să trăiască împăratul și să-l chemăm în balcon. După câțeva vreme, tot strigând mereu a ieșit regina Elisabeta să ne mulțumească, iar împăratul era la fereastră galben ca ceara, fiindu-i frică de vreo revoluție. Dar mulțimea a început a striga și mai tare, atunci regina intrând din balcon a luat pe împărat la braț și abia l-a scos pe balcon. Un tânăr student, Culcer de la Târgu-Jiu, ridicat pe brațe, i-a ținut un discurs în limba franceză, el a mulțumit și împreună cu regina s-au retras, iar mulțimea cântând a făcut același lucru”³.

Cu Ion Brătianu, contacte au avut loc atât la Florica cât și la București, iar cu fiii acestuia Dinu și Vintilă a legat prietenii încă din perioada studiilor la Paris.

Într-una din plimbările pe care adesea le făcea peste râul Argeș, până la casele Gubavă din Ștefănești, însoțit de colegul de cancelarie Ion Crivăț, l-a întâlnit pe Ion C. Brătianu. Momentul plin de farmec este descris astfel: „După ce l-am salutat (mă cunoștea personal), m-a întrebat de camaradul meu și i-am răspuns că se numește Ion Crivăț - profesor de la Piatra Neamț. Ah zice el, dumneata ești băiatul prefectului meu. El i-a răspuns că este nepotul prefectului și atunci adresându-se mie mi-a zis: ascultă dascăle, tot ai plecat voi la plimbare, nu ai avea plăcere să mă însoțiți până acasă. Cu plăcere D-le Brătianu, și așa am plecat cu el spre casă și ne-a arătat curtea, pășările, apoi saulele cu vite și în fine, am ajuns aproape de casă lângă care era o mică magherniță, crama viei. Aici a strigat pe Ilinca, bătrâna lui servitoare și i-a poruncit să-i aducă cheile. În crama era o masă mică, 4 scaune albe și un butoiș cu țuică. Ne-a poftit la masă, iar el cu un ciocânel a început să scoată țuică, așa că ne-a cinstit și a băut și el cunoi, apoi, a urmat o a doua țuică și apoi a treia. Terminând cu țuica ne-a întrebat unde luăm masa, i-am răspuns că la Micloș, apoi ne-a întrebat dacă bem vin curat și fără a- mai răspunde, ne-a oferit câte două sticle cu vin zicând: cred că nu vă este rușine să luați aceste sticle până la birt, cu condiția însă să-mi trimiteți sticlele înapoi. Luându-ne ziua bună, am plecat și abia ajunși la birt, ne-am pomenit cu finul său Drăghiceanu, care ne-a adus și o damigeană cu pelin. La dejun se afla Nicu Manu – prefect apoi Pârâianu – procuror și alți prieteni, care până seara am dat gata și sticlele și damgeana și le-am expediat la vie goale”⁴.

Înainte de plecare la Paris, în 1890, Nae Dumitrescu trece pe la Clubul liberal din București. „Acolo era strânsă o mulțime de deputați și senatori dintre care n-am cunoscut decât pe Teodor Capitanovici. După câteva minute a sosit și bătrânul I. C. Brătianu. Toată adunarea s-a sculat în picioare iar el zâmbind i-a întrebat: ce faceți dumneavoastră aici? Colegul cel mai apropiat i-a răspuns că discută pe cine trebuie să

³ Ibidem p. 5

⁴ Ibidem p. 10.

pună candidat la Senat – Colegiul II din București, iar bătrânul i-a întrebat: ei, ei și ce-ai hotărât dumneavoastră? I s-a răspuns că pe Hașdeu. La acest răspuns, bătrânul a ridicat mâna supărat și le-a zis: atâta om de carte avem și noi în țară, vroiți să-l băgați în politica voastră, să nu vă mai aud cu asemenea propuneri!⁵

Ajuns la Paris, Nae Dumitrescu a urmat cursurile unor renumiți profesori unde accesul străinilor era considerat o favoare. În acest fel, a avut prilejul să cunoască mari profesori francezi care i-au luminat cariera didactico-geografică: profesorul geograf Lavoisseure de la Școala de științe, Butmy de la College de France, Himly – rectorul Universității Sorbona, Dubois Marcel – profesor de geografie la Sorbona, profesorul Vandal și alte somități.

Cunoștințelor teoretice li s-au adăugat excursiile documentare făcute în vacanțe la: Vichy, Lyon, Aix les Bains, Geneva, Marsillia, Carlsbad, Bruxelles, Anvers, Montdior etc.

Tot aici, s-a aflat adesea în anturajul tinerilor români aflați la studii: Dinu și Vintilă Brătianu, Simion Mehedinți, Obreja, Duma, Vlădoianu, Alimănișteanu, E. Antonescu etc.

„Din această frumoasă companie – spunea el – la restaurant eu m-am ales cu deprinderea de-a mânca stridii, învățat de Dinu Brătianu, iar fratele său Vintilă fiind la un Caffé pe Bulevardul cel Mare, m-a învățat să beau absint, pe care mai târziu l-am lepădat fiind foarte periculos”⁶.

Cu frații Brătianu a conlucrat apoi în țară, aceștia sprijinindu-l în realizarea unor obiective de importanță deosebită pentru Pitești: construcția teatrului și a băii comunale, a pieței comerciale, a Școalei nr. 1 și a Uzinei de apă.

Pentru teatru și baie, autorul memoriilor mărturisea că și-a dăruit salariul de primar pe un an de zile, lucrarea terminându-se în anul 1913, în vremea primarului Alexandru Dumitrescu, iar Ionel și Vintilă au dăruit la pornirea construcției câte 2000 lei fiecare, devizul ridicându-se la 86.000 lei, pe parcurs lucrările crescând la 360.000 lei.

Pentru că manuscrisul este foarte dens în informații legate de istoria Piteștiului, ne vom opri în continuare numai la consemnările legate de învățământ, pe care l-a slujit timp de 47 de ani, până la ieșirea la pensie în anul 1928.

La 23 martie 1898 Nae Dumitrescu a fost numit directorul liceului pentru care se impunea construirea unui local corespunzător.

Despre construcția acestui local Nae Dumitrescu face numeroase referiri.

„În anul 1898 s-a pus temelia noului local în prezența domnului Dimitrie Sturdza – președintele Consiliului de Miniștri, fiind prezent Haret și episcopul de Argeș, Gherasie. În același an, localul era aproape terminat, dar cele două aripi erau constituite numai cu un etaj și fiindcă se schimbasesc guvernul, am alergat la Sinaia unde am găsit pe noul ministru al Instrucțiunii, domnul Tache Ionescu, căruia i-am demonstrat că se face o mare greșeală pentru viitor de nu se vor completa cele două aripi cu un al doilea etaj și cu un laborator de fizică-chimie. Am fost norocos, căci ministrul a dat ordin a se completa cele 2 aripi, așa că în 1901 am inaugurat acest frumos local, botezându-l cu numele celui mai ilustru bărbat al Țării – Ion C. Brătianu.

⁵ Ibidem p. 13.

⁶ Ibidem p. 20.

Înăururarea s-a făcut în prezența domnului inspector Miculescu, prefect fiind Ion Comăneanu și primar Hagiescu. Am telegrafiat M. S. Regele Carol care ne-a răspuns și familiei Brătianu, apoi mi-am dat demisia. Nu după multă vreme am fost numit din nou⁷.

Interesante sunt și demersurile pe care Nae Dumitrescu le face pentru înființarea Societății de literatură „Junimea” a liceului cu, o revistă proprie, a Ateneului liceului care prin stăruința lui a găzduit „pe cei mai distinși profesori: Gr. Tocilescu, V. A. Urechia, Nicolae Iorga, prezențe deosebite la conferințele duminicale unde participau nu numai elevi ci și lumea aleasă a orașului”⁸.

În calitatea de director, Nae Dumitrescu a fost preocupat încă de la început de înființarea bibliotecii liceului, devenită la scurt timp una din cele mai mari biblioteci școlare, o bibliotecă destinată studiului elevilor și profesorilor, deschisă și publicului piteștean.

Despre începuturile acestei biblioteci autorul consemnează: „Am stăruit ca marea bibliotecă donată tribunalului local să fie dată liceului nostru și s-a admis, apoi același lucru l-am făcut pe lângă senatorul Vericeanu al cărui singur copil murise, să dăruiască o sumă pentru o bibliotecă modernă care să-i poarte numele fiului său. Biblioteca aceasta a fost pusă sub direcția profesorului Nicolae I. Apostolescu care a comandat la Paris toate cărțile mai importante și mai noi pentru suma de 5000 lei, donată de Vericeanu. Cam în același timp, murind regretatul Gion, am stăruit pe lângă familie ca biblioteca, ca fiu al orașului nostru, să fie donată liceului, lucru care s-a și îndeplinit tot de profesorul Apostolescu, iar noi ca recunoștință am contribuit a-i ridica un bust din bronz care și azi se găsește în grădina publică a orașului”⁹.

Bustul lui Gh. Ionescu-Gion este opera renumitului sculptor Frederic Storck, astăzi se află în curtea Colegiului Brătianu.

Biblioteca liceului a dispus chiar de la început de un fond documentar valoros; literatură română și străină, cărți științifice, didactice, foarte multe în limba franceză iar Zoe Apostolescu - soția eruditului profesor N. I. Apostolescu, profesoară de franceză, a îndeplinit funcția de bibliotecară, paralel cu activitatea desfășurată la pensiunile Urleleanu și Batist.

Dorința sa testamentară consemnată la sfârșitul memoriilor cât și în testamentul legalizat a fost aceea ca una din bibliotecile personale ce le avea, cu toate cărțile de geografie și de școală să fie dăruită Liceului „Brătianu” „unde am păstorit 45 de ani, va purta numele meu și o fotografie pe frontispiciu, atlasele și globul”¹⁰.

După moartea profesorului, (1948), cărțile au rămas moștenire fiicei sale Constanța, căsătorită cu Petrișor Vișoianu. Împreună au donat-o mai târziu Bibliotecii Județene Argeș, astfel orice cititor interesat de acest domeniu o poate consulta în sala de lectură, biblioteca constituind o colecție personală de carte și mobilier, cu ediții rare și legături deosebite, un act cultural generos pe care urmașii l-au făcut orașului Pitești.

Atmosfera din cancelaria liceului este prezentă adesea în amintirile profesorului.

⁷ *Ibidem* p. 20.

⁸ *Ibidem* p. 27.

⁹ *Ibidem* p. 27.

¹⁰ O ciornă a testamentului aflată la sfârșitul memoriilor, pagină n. n.

„Pentru bunul mers al liceului și pentru legarea și înfrățirea profesorilor, am organizat agape la care contribuim cu toții și sâmbătă seara sau în ajunul unor sărbători petreceam cu toții, unii cântând, alții jucând, iar alții ținând discursuri până la miezul nopții. Parcă văd și azi pe Brânzeu cu Popovici și Popescu jucând ardelenasca în cancelaria cea mare în jurul mesei.

Mai târziu, când un profesor ieșea la pensie îi dam o masă la despărțire ținând câte un logos. Cu modul acesta am strâns pe cei mai recalcitrați profesori împrejurul liceului, solidari și mândri, care au dăruit țării oameni luminați, cinstiți și morali – căci de aici au plecat cei mai distinși militari, profesori, juriști, oameni de stat”¹¹ fapt remarcat și de ministrul Haret care cu prilejul unei vizite pe care Nae Dumitrescu i-o făce acasă acesta îi spune: „D-le Dumitrescu eu nu știu ce faci d-ta pe acolo, că până astăzi, n-am primit nici-o reclamație de la vreun profesor din Pitești.

În alte părți ale țării am fost nevoit să fac câte două cancelarii profesorilor, atât sunt de înverșunați unii contra altora. I-am răspuns că eu am făcut pact cu toți profesorii mei ca discuțiile politice și animozitățile să lipsească din cancelarie, să le lase la poarta liceului, iar cei ce fac politică militantă să facă bine să fie mai moderați, să fie de exemplu celor simpli, iar profesorul să-și țină demnitatea oriunde ar fi, căci numai așa va fi și el considerat”¹².

Pentru activitatea desfășurată la catedră și în alte demnități profesorul Nae Dumitrescu a fost decorat cu „Răsplata muncii” clasa I, „Coroana României” în grad de cavaler și „Steaua României”.

Prin multitudinea relatărilor legate de evenimente și oameni care au trăit aici, memoriile profesorului Nae Dumitrescu coroborate cu alte documente, reprezintă un prețios izvor pentru cunoașterea istoriei locale.

¹¹ *Ibidem* p. 28.

¹² *Ibidem* p. 31